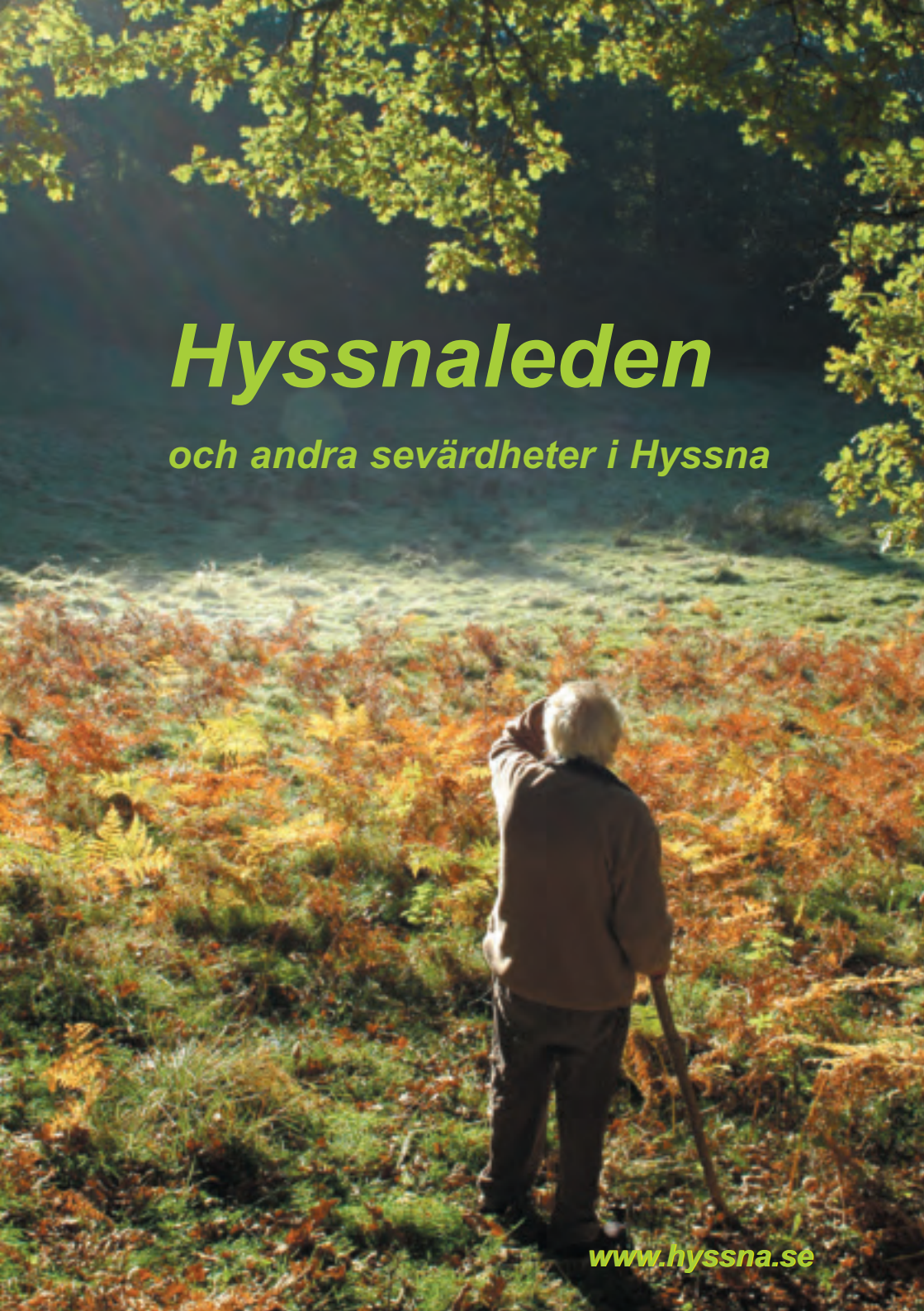

A photograph of a person with white hair, wearing a brown jacket and dark trousers, standing in a forest. The person is holding a long wooden walking stick and looking towards a body of water in the distance. The ground is covered with dense, low-lying vegetation in shades of orange, yellow, and green, indicating autumn. The background shows a calm body of water under a dark sky, with tree branches and leaves visible in the upper corners.

Hyssnaleden

och andra sevärdheter i Hyssna

www.hyssna.se

Välkommen till Hyssna och Hyssnaleden

Hyssna ligger i södra Västergötland, Marks kommun, cirka 45 km från Göteborg.

Hyssna är känt för sin omväxlande natur.

I den södra delen finns ett odlingslandskap med stora natur- och skönhetsvärden, men även lövskogar och t o m en sydsvensk bokskog. I norr finns vildmarksnatur med stora barrskogsområden och mossar.

Den cirka 40 km långa Hyssnaleden tar dig runt i alla dessa miljöer. Leden följer bl a Surtans bördiga dalgång som en gång varit en mäktig havsfjord. Längs leden finns skyltar som ger information om natur och kultur.

Vår underbara natur står öppen för alla. Du kan njuta av dofter, fågel-sång, grönskande ängar, storslagna vyer, vilda forsar, glittrande sjöar och skogens tysta ro.

Men Du måste vara varsam mot naturen och Du måste visa hänsyn mot både människor och djur.

Utgiven av: Hyssna Hembygdsförening, naturvårdssektionen i samarbete med Marks Turistbyrå.

Arbetet har medfinansierats av Naturvårdsverkets statliga bidrag till kommunal och lokal naturvård.

Text: Arne Arnell, Lars Buge och Lennart Henrikson.

Grafisk form: HG Karlsson.

Tryck: Åkessons Tryckeri, 2006.

Omslagsfoto: Lennart Henrikson.

1. Hyssna gamla kyrka

Den gamla kyrkan och stenvalvsbron över Surtan bildar centrum i en vacker natur- och kulturmiljö, som dessutom är riksintressant. Kyrkan anses vara från 1100-talet och är en av de äldsta bevarade kyrkorna i västra Sverige. Det finns flera inventarier från medeltiden bevarade, bland annat en primklocka, rökelsekar och välgjorda skulpturer samt en dopfont.

Kyrkan är öppen för allmänheten på eftermiddagar från midsommar till mitten av augusti. Under denna tid hålls aftonbön på torsdagar kl. 19.

Kyrkan används även vid vigslar och andra högtider. *För besök (vid annan tid), ring Pastorsexpeditionen 0320-390 09.*

Hyssna gamla kyrka med den vackra stenbron i förgrunden. Foto: Arne Arnell.

1. Hembygdsmuseet

Byggnaden flyttades från Getakulla och uppfördes 1948 på en idyllisk ö i Surtan vid gamla kyrkan. Hembygdsföreningen har en samling på över 1 000 föremål. *För besök, ring 076-800 90 88.*

Lockö kvarn. Foto: Håkan Forsberg.

2. Lockö kvarn

Den äldsta delen av kvarnen är från 1700-talet. Malstenarna stannade för gott 1969 när den siste mjölnaren slutade sin verksamhet. Hembygdsföreningen övertog kvarnen med tillhörande smedja år 1990. Kvarnen har sedan renoverats genom bl a frivilliga insatser. Inne i kvarnen finns det sommartid fotoutställningar med bilder från bygden förr och nu.

Vägbeskrivning: Kör norrut (mot nya kyrkan), tag av första vägen (Lockövägen) till höger. Följ denna genom villaområdet och ta sedan höger (skyltat). För besök, ring 076-800 90 88.

3. Bokskogen på Stomsås

Detta är den största bokskogen i Marks kommun och ett av de nordligaste bestånden i Sverige. Skogen är även klassad av EU som ett Natura 2000-område. Här kan man vandra på flera markerade stigar i ett mycket naturskönt bokskogsområde. Från utsiktspunkten på Torberg har man en storslagen vy över jordbrukslandskapet i Surtans dalgång.

Följer man Hyssnaleden vidare upp mot Slätthult, passerar man bland annat kolgropar och en välbevarad jordkällare i Ljungslätt. I närheten finns även en mycket vacker utsiktsplats vid Nordbacka. En enkel skiss över området finns vid parkeringen Ängslyckan samt vid Qvintes torpruin.
Vägbeskrivning: Kör mot Seglora, ta av till höger ett par hundra meter efter nya kyrkan. Följ den lilla vägen till en P-plats i skogskanten (Ängslyckan). Därifrån är det 175 meter till bokskogen.

*Bokskog på Stomsås.
Foto: Arne Arnell.*

*Hamlade askar i Lockö.
Foto: Lennart Henrikson.*

4. Slätthult - kulturlandskap

På Slätthult ligger torpen på rad omgivna av frodiga ängs- och hagmarker. Här kan man hitta orkidéerna Jungfru Marie nycklar och nattviol, men även ”Rönnerdals blommor” – mandelblom, kattfot och blå viol. Det finns även stora, ihåliga bokar och oxlar.

Vid Jälltorp och Älmhult har man en storslagen utsikt. Det finns många gårdar och torp i Hyssnaskogarna med en artrik flora. De är goda exempel på ett landskap där människan med slit och möda bidragit till att skapa och behålla den biologiska mångfalden. För många arter är bete eller slåtter en förutsättning för deras överlevnad.

5. Sjögarås

Från berget Sjögarås har man en storslagen utsikt ut över landskapet vid Lilla Hålsjön samt Hyssnaslätten. Vägvisningsskylt finns 300 meter öster om den kommunala badplatsen vid Lilla Hålsjön. Det finns även en skylt efter ”Torkelsleden”.

6. Torkels gömma

En liten urbergsgrotta som är belägen i en vild klipp- och bergsterräng nordväst om Lilla Hålsjön. Enligt en gammal sägen gömde sig Torkel i denna grotta för danskarna under ofredstid. Klättra gärna ned i grottan - det finns en steg till din hjälp. Tag med ficklampa! Från landsvägen är det 750 meter till grottan.

Vägbeskrivning: Kör mot Seglora, parkera vid badplatsen vid Lilla Hålsjön. Skylt 100 meter nordost om badplatsen.

7. Naturminne – stor bok

Denna stora bok är ett naturminne sedan 1946 och får alltså inte skadas. Naturminne är ett sätt att skydda enskilda naturvårdsobjekt. Andra sätt att skydda naturområden är biotopskydd, naturreservat och nationalpark.

Jätteträd är viktiga för många arter insekter men även för mossor och lavar. Stora, gamla träd är även intressanta kulturhistoriskt. De har ofta spännande sägner knutna till sig, eller kan på annat sätt berätta om äldre tider för oss.

*Månsken över Lilla Hålsjön
Foto: Arne Arnell.*

Utsikt över Stora Hålsjön och den fina fikaplatsen vid sjön. Foto: Håkan Forsberg.

8. Naturreservatet Liagärde och Stora Hålsjön

Här finns en betagande utsikt över Stora Hålsjön med omgivande landskap, en djup bergravin samt natursköna ängs- och hagmarker. Parkeringen vid landsvägen är entrén till naturreservatet. Därifrån går en skyltad stig, som är drygt 100 meter, upp till utsiktsplatsen på Liagärdesberget (berget kallades förr Valhall). Härifrån blickar man ut över Stora Hålsjön. Det är en fiskrik sjö, där man hittat Sveriges ovanligaste fisk – vårlekande siklöja.

Från utsiktsberget går stigen i starkt sluttande terräng ned till en annan vacker utsiktsplats med ett 32 meter bergsstup, enligt sägen en ättestupa. Stigen går vidare nedför bergssluttningen till en gammal stenåldersstig, som kommer från en forntida boplats vid sjön.

Från parkeringen kan man fortsätta på Hyssnaleden ned till Stor Hålsjön. Här gör vandringsleden en slinga genom ängs- och hagmarker. Nere vid sjöstranden finns ekbänkar, bord och grillplats samt en toalett. Hit är det cirka 1 kilometer från parkeringen. Skiss över samtliga stigar i reservatet finns vid Liagärdesbergets parkering.

Vägbeskrivning: Från gamla kyrkan, kör cirka 7 km mot Seglora.

Karta över Hyssna

Hyssnaleden är markerad med **lila**.
Siffrorna hänvisar till de beskrivna
sevärdheterna – se förteckningen.

Sevärdheter längs Hyssnaleden

1. Hyssna gamla kyrka
1. Hembygdsmuseet
2. Lockö kvarn
3. Bokskogen på Stomsås
4. Slätthult - kulturlandskap
5. Sjögarås
6. Torkels gömma
7. Naturminne – stor bok
8. Naturreservatet Liagärde och Stora Hålsjön
9. Hökås – utsiktsplats med övernattningsmöjlighet
10. Porten till tassemarkerna
11. Uttermossen – Gropabergen
12. Kröselia
13. Jättegrytorna i Ansered
14. Glafsereds gamla stenbro
15. Surtan vid Rya svarvruin
16. Melltorps radby, såg och kvarnkafé
17. Torshall

Några andra sevärdheter i Hyssna

18. Jättestenen i Friared
19. Dansehallerna
20. Skalleberg
21. Härsjöns strandäng
22. Korsås-Augustas ryggåsstuga
23. Gammelskog - biotopskydd

9. Hökås – utsiktsplats med övernattningsmöjlighet

Detta är en förnämlig utsiktsplats, omkring 200 m.ö.h., varifrån man har en milsvid utsikt. Platsen är handikappvänlig med en bilväg fram till utsikten. Bänkar och bord finns liksom en lägerplats med vindskydd, vatten och toalett. **Vägbeskrivning:** Från gamla kyrkan, kör cirka 7,5 km mot Seglora. Tag vänster mot Skämningared, efter 500 meter visar skylt.

10. Porten till tassemarkerna

Här börjar landskapet få en vildmarkskaraktär. Avlägsna trakter kallas fortfarande för tassemarker, alltså vargmarker. Hyssnas sista vargar sågs just i det här området vid mitten av 1800-talet. **Vägbeskrivning:** Från gamla kyrkan, kör cirka 4,5 km mot Seglora. Tag vänster mot Hesserred, efter 5 kilometer tag vänster mot Pjätared, efter 600 meter visar skylt (vid ladugård längs vägen). OBS! Efter Pjätared går bilvägen/leden genom betesmarker. Se upp för stängsel över vägen, stäng efter er. Visa hänsyn! Vandringsleden till Gropabergen med utsikt över Uttermossen är cirka 600 meter.

11. Uttermossen – Gropabergen

Det är ett mycket storslaget och riksintressant vildmarksområde kring gränsen mellan Hyssna och Seglora. Större delen av mossen ligger i Seglora. Uttermossen är 255 hektar stor och är en av bygdens största. På mossen finns ett 30-tal orörda holmar med gammelskog samt Uttersjön och Aborrsjön. I norr ansluter mossen till Stora Källesjön. Ute på mossen spelar orre om våren och här häckar tranan igen. På holmarna häckar sparvuggla och pärluggla.

Vägbeskrivning: Se nr 10.

*En bäck försvinner in
i Uttermossen.*

Foto: Börje Ohlsson.

12. Kröselia

Leden passerar en gammal jordkällare som är en rest efter ett av de många torpställen längs leden. Torpets namn Kröselia vittnar om att det förr fanns gott om lingon på denna plats. ”Krösera” har minskat när öppen tallskog ersatts av mörk granskog.

13. Jättegrytorna i Ansered

Jättegrytorna är ett minne från istiden. De ligger samlade i en fyrkant med bara 1-2 meters avstånd från varandra. Den största grytan är 100 centimeter i diameter. Djupet varierar mellan 40-70 centimeter. Slingan till jättegrytorna är 100 meter. **Vägbeskrivning:** Från gamla kyrkan, kör cirka 6 km mot Bollebygd. Tag höger mot Ansered, efter 1,5 km finns skylt på höger sida.

Jättegrytorna. Foto: Arne Arnell.

14. Glafsereds gamla stenbro

Här har vi en vacker tvåvalvsbro som byggdes omkring 1865. Brobyggaren skulle ha 60 kronor för byggandet av bron men då skulle all sten till bron vara framkörd. Ett års garanti lämnades på brobygget och bron fungerar än idag! Ruiner från ett gammalt sågverk finns 100 meter nedströms bron. **Vägbeskrivning:** Se nr 15.

15. Surtan vid Rya svarvruin

Naturen i omgivningen är mycket vacker och sevärd. Leden går på en gångbro högt över Surtan, som här forsar fram i en djup ravin. I början av 1900-talet var detta platsen för en av bygdens vattendrivna svarveriverkstäder, där man bland annat svarvade bobiner (rullar till garn). **Vägbeskrivning:** Från gamla kyrkan, kör cirka 4 km mot Bollebygd, se skylt på vänster sida. Vandringsleden mellan svarvruinen och Glafsereds bro är 400 meter.

16. Melltorps radby med såg och kvarnkafé

Här finns en kulturhistorisk miljö av riksintresse. Bystrukturen har fortfarande den oskiftade byns karaktär, dvs husen ligger på rad. Bland boningshusen finns två välbevarade långloftsstugor. Nere vid Surtan finns ett storslaget vattenfall med en laxtrappa. Här finns även ett kulturhistoriskt intressant ramsågverk och den bredvidliggande kvarnen är inredd till ett kafé.

Mera information om kvarnkafé och annat får du på tel. 0320–380 23 och via www.kvarnenihyssna.se.

*Vattenfallet vid Melltorp.
Foto: Gunnar Persson.*

17. Torshall

Uppe på berget ligger en förhistorisk kultplats. Härifrån har man en vacker utsikt över kulturlandskapet i Surtans dalgång. Skyltning till Torshall finns nära bron vid gamla kyrkan, slingans längd cirka 1 000 meter. Skyltning även från Melltorps bro och efter vägen Melltorp-Svedjorna. Missa inte heller Tors källa – en förhistorisk offerkälla som ligger nere vid Surtan.

*Vy från Torshall.
Foto: Arne Arnell.*

Följande sevärdheter ligger inte längs Hyssnaleden

18. Jättestenen i Friared

Detta är egentligen ett stort flyttblock från istiden. Stenen är 25 meter i omkrets och 5 meter hög. **Vägbeskrivning:** Från vägkorsningen vid Sandvad, kör väg 156 mot Skene cirka 1,5 km, tag vänster mot Friared och kör ytterligare 1,5 km. Stenen ligger på vänster sida vid trevägs-korsningen, skylt "Söderbacka".

19. Dansehallerna

Uppe på Dansehallerna har man en vacker utsikt över Hyssnaslätten. På vägen upp passerar man en stor "rultesten". Det går att få stenen att vagga till – prova själv! **Vägbeskrivning:** Från gamla kyrkan, kör cirka 1,5 km mot Bollebygd, skylt på höger sida. Slingans längd är cirka 500 meter.

20. Skalleberg

En mycket vacker utsikt över natursköna Härsjön med omgivande landskap.

Vägbeskrivning: Från vägkorsningen vid Sandvad, kör väg 156 mot Göteborg cirka 2 km, tag vänster mot Flybacka, efter 100 meter, se skylt på höger sida. Slingans längd är 250 meter.

21. Härsjöns strandäng

Mellan Härsjön och väg 156 breder en strandäng ut sig. Här finns flera ovanliga växter, bl a den vackert blå klockgentianan. Här finns också en kommunal badplats. **Vägbeskrivning:** Härsjön ligger alldeles bredvid väg 156, cirka 3 km mot Göteborg.

Klockgentiana. Foto: Lennart Henrikson.

Korsås-Augustas ryggåsstuga. Foto: Arne Arnell.

22. Korsås-Augustas ryggåsstuga, Olofsered

Stugan, som uppfördes 1862, förvaltas av hembygdsföreningen.

Vägbeskrivning: Från vägkorsningen vid Sandvad, kör väg 156 mot Göteborg cirka 3 km, tag höger mot Dalskog 1 km.

23. Gammelskog - biotopskydd

Här kan man få uppleva en gammal granskog med flera sällsynta mossor och lavar. Skogen är skyddad med biotopskydd. **Vägbeskrivning:** Från vägkorsningen vid Sandvad, kör väg 156 mot Göteborg cirka 3 km, tag höger mot Dalskog/Torsered, kör vägen rakt fram 5,5 km, biotopskyddsskyltar på höger sida. Skogen ligger precis vid bilvägen.

Gammelskogen. Foto: Lennart Henrikson.

Bra att veta om Hyssnaleden

Startpunkt: Hyssna gamla kyrka, men det går naturligtvis bra att börja var som helst längs leden. Vid kyrkan finns parkeringsplatser.

Längd: Cirka 40 kilometer, lämplig för två dagars vandring.

Markering: Gula prickar på träd eller gulmarkerade stolpar.

Markeringarna syns bäst om man går leden motsols (i nummerordning enligt kartan). På vissa ställen finns även vägvisningsskyltar. På flera håll löper särskilda slingor ut från leden till speciellt sevärda platser.

Informationsskyltar: Längs leden och på några andra platser finns ett 40-tal skyltar med information om natur- och kulturvärden.

Rastplatser och övernattningsplatser: Längs leden finns bord och bänkar på många platser. I Hökås och vid Stora Hålsjön (Liagärde) finns tältplatser med grillplats, ved, sopsäck samt toalett. I Hökås dessutom vindskydd och vatten (brunn). Bokning av lägerplatserna och köp av lägerplatskort görs hos Hyssna bensinstation 0320-390 59.

Utsiktsplatser: Särskilt bra utsikt över landskapet är det på Torberg i Bokskogen, Sjögaråsen vid Lilla Hålsjön, Liagärdesberget, Hökås, Gropabergen vid Uttermossen, Torshall.

Badplatser: Det finns en kommunal badplats vid Lilla Hålsjön. Det går också utmärkt att bada i flera andra sjöar!

OBS! Goda bussförbindelser finns med Göteborg. Hållplats finns vid väg 156 endast 600 meter från Hyssna gamla kyrka.

Övrig service i Hyssna

Taxi: Taxi Mark, 0320-308 30.

Bensin, post och livsmedel: Hyssna bensinstation vid väg 156, tel: 0320-390 59.

Livsmedel: Hyssna Handel vid väg 156, tel: 0320-380 40. Där finns också ett apoteksförråd.

Mat och kaffe: Restaurang, Lockövägen 3, tel: 0320 -39 575. Kvarnen, Melltorp, tel: 0320-380 23, hemsida: www.kvarnenihyssna.se.

Mer information

För ytterligare information, guidning med mera, kontakta Hyssna Hembygdsförening, tel: 076-800 90 88 eller Marks turistbyrå, tel: 0320-21 72 70. Se även Hyssnas egen hemsida www.hyssna.se

Hyssnaslätten med Lilla Hålsjön i bakgrunden. Foto: Håkan Forsberg.

Gångbron över Surtan vid Rya svarvruin. Foto: Lennart Henrikson.

Det finns mycket att upptäcka längs leden! Foto: Håkan Forsberg.

Blåsippa och vitsippa. Foto: Arne Arnell.